

N:o 11.

Ank. till Riksd. kansli den 22 februari 1894, kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösträtten på landet.

Jemväl innevarande riksdag har frågan om ändrade bestämmelser rörande den kommunala rösträtten på landet bragts å bane. Inom Andra Kammaren hafva nemligen dels i motion n:o 10 herr *Ollas A. Ericsson*, med hvilken herrar B. P. Ersson, Lars Peter Larsson i Berga, Norberg, Hammarström, Sälling och Wallbom instämt, dels i motion n:o 16 herr *J. Anderson* i Tenhult, med hvilken herrar P. G. Petersson i Brystorp och Näslund instämt, dels i motion n:o 20 herr *Bromée*, med hvilken herrar Öberg, Nordin, Walter och Schödin instämt, dels i motion n:o 48 herr *A. Olsson* i Mårdäng, med hvilken herrar Halvar Eriksson och Nils Hansson instämt, dels i motion n:o 12 herr *Oskar Erickson*, dels ock i motion n:o 11 herr *Nydahl* gjort framställningar, åsyftande begränsning af nämnda rösträtt.

Samtliga dessa motioner hafva hänvisats till lagutskottets behandling.

I motionerna n:is 10, 16, 20 och 48 hemställes, att Riksdagen måtte för sin del antaga följande ändrade lydelse af 11 § i kongl. förordningen den 21 mars 1862 angående kommunalstyrelse på landet, sådan denna § lyder i kongl. förordningen den 26 oktober 1888.

§ 11.

Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar åsatta fyrktal; dock att, der för deltagande i sådana besvär som åligger alla, hvilka inom kommunen

Bih. till Riksd. Prot. 1894. 7 Saml. 8 Häft. (N:o 11).

erlägga kommunalutskylder, annan grund, än den för utgörande af kommunalutskylder gällande, finnes särskildt stadgad, röstvärdet skall vid beslut öfver ärenden, som röra sådana besvär, beräknas efter den bestämda grunden. Ej må någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar mot en tjugonedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden, eller i något fall för högre röstetal än det, som enligt röstlängden sammanräknadt tillkommer öfriga röstegande. Uppkommer vid sådan beräkning af rösträtt bråktal, skall det bortfalla.

Motionärerna, som erinra derom, att förslag till ändring i stadgandena om den kommunala rösträtten på landet vid föregående riksdagar tillstyrkts af lagutskottet och antagits af Andra Kammaren, hänvisa till de skäl härför, som dervid anförts.

I motionen n:o 10 framhålles derjemte särskildt, hurusom fyrktalet samlas mer och mer på få händer, och att häraf följer ett fåvalde inom kommunalstyrelse, hvilket förhållande är en bjert kontrast till den sjelfstyrelsens grundsats, som afsågs med 1862 års kommunallagar, och medför, att intresset för deltagandet i de kommunala angelägenheterna för innehafvarne af de mindre röstetalen mer och mer förslappas och utbytes i ett missnöje, hvars följder äro oberäkneliga. Vidare påpekas, likasom i motionen n:o 48, angelägenheten af att åtminstone i någon mån utjemna den skilnad, som i förevarande hänseende förefinnes emellan landsbygden och städerna. I sistnämnda motion anføres dessutom, att på senare tider ett betydligt antal stora bolag tillkommit, hvarigenom ställningen blifvit ytterligare försämrad.

I motionen n:o 12 har herr *Oskar Erickson*, likaledes med hänvisning till de skäl som förut anförts för begränsning af den kommunala rösträtten på landet, föreslagit,

att Riksdagen måtte för sin del antaga följande ändrade lydelse af § 11 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, sådan denna paragraf lyder i förordningen af den 26 oktober 1888.

§ 11.

Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock att, der för deltagande i sådana besvär, som åligga alla, hvilka inom kommunen erlägga kommunalutskylder, annan grund, än den för utgörande af kommunalutskylder i allmänhet gällande, finnes särskildt stadgad, röstvärdet skall vid beslut öfver ärenden, som röra sådana besvär, beräknas efter den särskildt bestämda grunden.

Ej må någon utöfva rösträtt för större antal röster än som svarar mot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden, eller i något fall för högre röstetal, än det, som enligt röstlängden sammanräknadt tillkommer öfriga röstegande. Uppkommer vid sådan beräkning af rösträtt bråktal, skall det bortfalla.

Herr *Nydahl* erinrar i motion n:o 11 om sin vid sistlidne riksdag väckta motion, deri han angifvit följande grunder, i öfverensstämmelse med hvilka den kommunala rösträtten borde ordnas:

upphäfvande af den bolag nu tillkommande kommunala rösträtt; införande af rösträtt efter hufvudtal vid de kommunala valen, utom vid val af landstingsmän eller deras valmän, hvarvid nu gällande rösträttsgrund framgent skulle bibehållas; samt i öfrigt bestämmande af ett röstmaximum af en femtedel af kommunens röstetal, dock att detta maximum i intet fall finge beräknas högre än det röstetal, som sammanlagdt tillkomme öfriga röstegande.

I fråga om rösträtt för bolags äfvensom för oskiftade bons kommunala skattebidrag hade herr *Nydahl* i sin vid senaste riksdag väckta motion upptagit ett i lagutskottet vid riksdagarne 1867 och 1868 reservationsvis framställt, så lydande förslag:

»Bolagen må för proportionerlig eller, der hvar och en af bolagsmännens andel inför vederbörande myndighet blifvit offentligen uppgifven, för bestämd andel, samt i aktiebolag för innehafvande aktier i förhållande till bolagets hela upptaxerade inkomst utöfva rösträtt i den kommun, der bolaget drifver sin verksamhet. Detsamma gälle för delegare i oskiftadt bo.»

Med åberopande af den i sistnämnda motion anförda motiveringen, hemställer herr *Nydahl*,

att Riksdagen behagade i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t med första låta utarbета och för en kommande Riksdag framlägga förslag till ändrad lydelse af gällande bestämmelser angående den kommunala rösträtten på landet i öfverensstämmelse med här ofvan omnämnda grunder.

Frågan om begränsning af den kommunala rösträtten på landet har upprepade gånger i skiftande form förelegat till Riksdagens behandling. Utskottet har vid många föregående tillfällen tillstyrkt en sådan begränsning och Andra Kamraren har vid alla riksdagar, då frågan varit å bane, uttalat sig därför. Af Första Kamraren hafva deremot städse de i ämnet väckta motioner blifvit afslagna.

Med, enligt utskottets mening, öfvertygande skäl har man visat behofvet af en förändring uti ifrågavarande stadgande. Det är visserligen sant — har utskottet sålunda vid särskilda tillfällen sagt — att man vid stiftandet af lagarne för den kommunala rösträtten utgått från förmögenhetsprincipen, och att denna princip alltså måste med följdriktighet tillämpas. Men man borde dock ej gå längre än intill den gräns, utöfver hvilken konsekvensen icke kunde gå utan att leda till orättvisa eller medföra andra vådor. Af statistiska centralbyråns berättelse för år 1871 framginge emellertid, att samma år en röstegande uti 54 af rikets 2,354 landskommuner innehade mer än hälften af kommunens hela fyrktal. Uti 360 kommuner utgjorde högsta en person tillkommande fyrktal öfver $\frac{1}{4}$ och uti 1,026 kommuner öfver $\frac{1}{10}$ af hela fyrktalet. Hvad vidare beträffade personer, som vid ifrågavarande tid innehade visst fyrktal öfver $\frac{1}{10}$ af kommunens, innehade 54 öfver $\frac{1}{2}$, 378 öfver $\frac{1}{4}$ och 1,697 öfver $\frac{1}{10}$. Det vore uppenbart, att någon kommunal sjelfstyrelse icke alls förefunnes inom de 54 kommuner, hvarest en enda person ensam kunde utöfva kommunens rösträtt d. v. s. efter behag, blott laga former iakttoges, beskatta öfrige kommunalmedlemmar och utse desse att såsom kommunala förtroendemän vårda angelägenheter, som hufvudsakligen vore hans egna, under det han sjelf kunde undandraga sig hvarje personligt kommunalt uppdrag. Att äfven i en stor mängd andra kommuner sjelfstyrelsen vore i större eller mindre grad kringskuren, visade de anförda statistiska uppgifterna. Af dessa framginge sålunda, utan utförligare bevisning, att förmögenhetsprincipen måste i tillämpningen underkastas modifikation, för att den kommunen förunnade sjelfstyrelsen måtte blifva en verklighet och icke blott en fras. Härtill komme att i allmänhet de olägenheter, till hvilkas afhjelpande den ifrågasatta begränsningen i rösträtten ansetts nödig, på senaste åren oftare än förut framträd, i det att flerstädes å landsbygden bildats stora bolag för industriel rörelse.

Afvikelse från nämnda princip hade för öfrigt för länge sedan vidtagits i fråga om städerna. Enligt förordningen angående kommunalstyrelse i stad egde nemligen ingen utöfva rösträtt för mer än en femtiondedel af stadens hela röstetal; och denna begränsning rörande stadskommunerna, hvilken existerat omkring tjugufem år, hade icke visat sig medföra någon olägenhet. Man torde därför förgäfvets leta efter rimliga skäl för antagandet af att begränsning af rösträtten beträffande landskommunerna skulle åstadkomma några menliga följder.

Om ej ändring vidtoges äfven beträffande landet, skulle för öfrigt ett af kommunalinstitutionens viktigaste syften — väckandet och underhållandet af intresse för kommunens gemensamma angelägenheter — i väsentlig mån förfelas.

Uti Finland, hvars samhällsförhållanden i flere afseenden och särskildt rörande kommunalväsendet, egde likhet med dem, som förekomme i vårt land, hade, på grund af förordningen angående kommunalförvaltningen på landet den 6 februari 1865, ett relativt maximum af en sjettedel af de vid stämman närvarandes sammanlagda röstbelopp stadgats i fråga om rösträtts utöfvande vare sig för egen del eller å annans vägnar.

Den stundom uttalade farhågan, att en begränsning af den kommunala rösträtten på landet skulle verka rubbning af Första Kammarens karakter, saknade grund, så vidt blott begränsningen icke gjordes större än skäligt vore. Förutom de garantier, som innehölles uti de stadgade villkoren för valbarhet till ifrågakvarande afdelning af representationen, torde äfven den serie af valhandlingar, ur hvilka Första Kammaren slutligen framginge, innebära all den trygghet, som kunde finnas af behovet påkallad. För öfrigt hade gällande begränsning af den kommunala rösträtten i städerna icke visat sig medföra några vådor i nu berörda afseende.

Slutligen kunde, då ledamöter i bevillningsberedningarna och i taxeringsnämnderna omedelbart samt ledamöter i pröfningsnämnderna medelbart utsåges å kommunalstämma, i sådana kommuner, der beslutanderätten utöfvades af en enda eller några få personer, dessa erhålla ett obehörigt inflytande äfven å beskattningen.

Utskottet anser, som sagdt, nämnda skäl ega full giltighet och finner, i öfverensstämmelse med hvad utskottet åtskilliga gånger beträffande förevarande ämne antydt, att erfarenheten till fullo bekräftat de farhågor, som redan vid tiden för kommunallagarnes tillkomst uttalades rörande verkningarna af den uppåt obegränsade rösträtt, som för landskommunerna finnes stadgad. De nu gällande bestämmelserna innebära, enligt utskottets tanke, en möjlighet till orättvisa, och utskottet kan alltså för sin del icke finna annat, än att denna möjlighet bör genom en klok och skälig begränsning af rösträtten förekommas.

Att det åsyftade målet af en röstbegränsning bäst vinnes genom stadgande af ett relativt röstmaximum, förstärkt genom en bestämmelse derom, att icke i något fall rösträtt får utöfvas för högre röstetal än som enligt röstlängden sammanlagdt tillkommer öfriga röstegande, synes utskottet nu likasom tillföre klart. Hvad nu angår storleken af detta maximum, har utskottet trots sig finna, att det i herr *Oskar Ericksons* motion föreslagna — en tiondedel — bör kunna medföra åsyftadt resultat

utan att dock föranleda till en allt för stor inskränkning af de förmögnare kommunalmedlemmarnes inflytande på afgörandet af kommunens gemensamma angelägenheter.

Genom en dylik begränsning af den kommunala rösträtten i allmänhet torde jemväl, såsom senaste lagutskott yttrade, de särskilda synpunkter, ur hvilka herr Nydahl funnit en inskränkning nödig, blifva beaktade, och anser utskottet vid sådant förhållande några föreskrifter i de af nämnde motionär angifna särskilda riktningar icke för närvarande böra föreslås.

Enligt Kongl. Maj:ts till denna Riksdag afgifna berättelse om hvad i rikets styrelse sedan sistlidne Riksdags sammanträde sig tilldragit har chefen för civildepartementet gått i författning om utförande af en utredning rörande den kommunala rösträtten, hvilken utredning, enligt hvad utskottet fått sig meddeladt, ännu icke afslutats.

Denna omständighet anser utskottet emellertid icke vara af beskaffenhet, att innebära ett hinder för Riksdagen att nu uttala sin mening i frågan, och då berörda utredning, enligt utskottets öfvertygelse, ej läser kunna utfalla annorlunda än att angelägenheten af en begränsning af den kommunala rösträtten deraf kommer att framgå, äfven om denna begränsning särskildt beträffande bolag möjligen kan böra göras större än utskottet i allmänhet ansett behöfligt, torde ett bestämdt uttalande af Riksdagen om rättigheten och ändamålsenligheten af den kommunala rösträttens begränsning ej kunna anses olämpligt.

På grund af det anförda får utskottet alltså hemställa,

1:o) att Riksdagen ville, med bifall till Herr Oskar Ericssons, men med afslag å herrar Ollas A. Ericssons, J. Andersons, Bromées och A. Olssons motioner samt herr Nydahls motion, i hvad den afser begränsning af den kommunala rösträtten i allmänhet till en femtedel af kommunens hela röstetal, för sin del antaga följande

Förordning

angående ändrad lydelse af 11 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

Häri genom förordnas, att 11 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, sådan nämnda paragraf lyder i förordningen den 26 oktober 1888, skall hafva följande lydelse:

§ 11.

Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock att, der för deltagande i sådana besvär som åligga alla, hvilka inom kommunen erlagga kommunalutskylder, annan grund, än den för utgörande af kommunalutskylder i allmänhet gällande, finnes särskildt stadgad, röstvärdet skall vid beslut öfver ärenden, som röra sådana besvär, beräknas efter den särskildt bestämda grunden. *Ej må någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar mot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden, eller i något fall för högre röstetal, än det, som enligt röstlängden sammanräknadt tillkommer öfriga röstegande. Uppkommer vid sådan beräkning af rösträtt bråktal, skall det bortfalla,*

samt

2:o) att herr Nydahls motion jemväl i öfriga delar icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 22 februari 1894.

På lagutskottets vägnar:

L. ANNERSTEDT.

Reservation:

af herrar *Annerstedt, Fröberg, C. H. Lundström, Pehrsson, Liss Olof Larsson* och *C. F. Pettersson*, hvilka ansett, att utskottets betänkande bort affattas sålunda:

»Då upplyst blifvit, att chefen för civilepartementet enligt Kongl. Maj:ts bemyndigande gått i författning om verkställande af en utredning i fråga om den kommunala rösträtten, dervid särskildt förhållandena med afseende å bolags rösträtt komne att blifva föremål för uppmärksamhet,

samt då vid detta förhållande såväl resultatet af den påbörjade utredningen som ock det förslag i ämnet, Kongl. Maj:t med anledning deraf kan komma att för Riksdagen framlägga, synas böra afvaktas, innan beslut i frågan af Riksdagen fattas, hemställas,

att ifrågavarande motioner ej må af Riksdagen bifallas.

af herr *Hasselrot*, som ansett, det föreslagna tillägget till 11 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet böra hafva följande lydelse:

»Ej må någon utöfva rösträtt för större antal röster än som svarar mot en femtedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden eller i något fall för högre röstetal än det, som enligt röstlängden sammanräknadt tillkommer öfriga röstegande. Uppkommer vid sådan beräkning af rösträtt bråktal, skall det bortfalla»;

af herrar *Näslund*, *Kardell* och *E. Svensson*, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till herr *Ollas A. Ericssons* med fleres framställningar, som afsett att bestämma ett röstmaximum, motsvarande en tjugonedel af kommunens röstetal; samt

af herr *J. Anderson*.

Herr *Lundin* har begärt få här antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.